

KS. JAN SZCZYCH

Modlitwa święceń biskupa (studium liturgiczno-teologiczne)

Apostolskie posłannictwo stanowi w Kościele przedłużenie zbawczej misji Jezusa Chrystusa. Dla skutecznego wypełnienia zbawienego nakazu zmartwychwstałego Pana (por. Mt 28, 18–20; Mk 16, 15–18; J 20, 21–23) „Apostołowie ubogaceni zostali przez Chrystusa specjalnym wylaniem Ducha Świętego zstępującego na nich, sami zaś przekazali dar duchowy pomocnikom swoim przez włożenie na nich rąk; dar ten przekazany został aż do nas w sakrze biskupiej”¹. Dlatego też podczas święceń biskupich poprzez gest włożenia rąk i słowa *precis ordinationis* duchownemu „udzielana jest łaska Ducha Świętego i wyciskane święte znamię, tak że biskupi w sposób szczególny i dostrzegalny przejmują rolę samego Chrystusa, Mistrza, Pasterza i Kapłana, i w Jego Osobie działają”².

Modlitwa święceń stanowi zatem istotny i konieczny do ważności sakramentu liturgiczny obrzęd ordynacji biskupiej. Jej treść widziana w perspektywie historyczno-teologicznej będzie przedmiotem niniejszego opracowania. W ten sposób zostanie pogłębiona nasza refleksja nad sakramentem kapłaństwa, jednego „ze środków, przez które Chrystus nieustannie buduje i prowadzi swój Kościół”³.

Modlitwa święceń biskupa na przestrzeni dziejów

Przebieg oficjalnego przeznaczenia do posługi misyjnej oraz ryt udzielenia mocy Ducha Świętego dla jej uskutecznienia opisują Dzieje Apo-

¹ Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 21

² *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1558.

³ Tamże, 1547.

stolskie, kiedy przekazują nam opowieść o wyruszeniu z ewangelizacyjną misją Barnaby i Szawła: „Wtedy po poście i modlitwie oraz po nałożeniu na nich rąk wyprawili ich” (13, 3). Nie jest to wprawdzie biblijny *locus proprius* dotyczący pierwotnych święceń biskupich, jak przekonują egzegeci, ukazuje jednakże sposób wprowadzenia tudzież upoważnienia wybranych do urzędowej posługi w pierwotnej wspólnotie wyznawców Chrystusa. Kwestię sakramentalnej ordynacji w epoce apostołowej należy zatem łączyć z opisem wyboru i ustanowienia siedmiu diakonów (por. Dz 6, 5–6) oraz ze wskazówkami św. Pawła dla Tymoteusza (por. 1 Tm 4, 14; 2 Tm 1, 6)⁴. Wspomniane fragmenty potwierdzają nader wyraźnie, iż od samego początku władza apostołowego posługiwania w Kościele była przekazywana poprzez ryt modlitwy oraz gest włożenia rąk⁵.

Najstarszym świadectwem dotyczącym obrzędów święceń przy jednoczesnym rozróżnieniu trzech ich stopni jest *Traditio Apostolica* przypisywana Hipolitowi Rzymskiemu († 235)⁶. Kandydat na biskupa był święcony w niedzielę (*die dominica*) przez biskupów z sąsiedztwa, zaś jeden z nich wypowiadał modlitwę ordynacyjną. Obrzędy święceń wieńczyła celebrowanie Eucharystii⁷. Źródłami liturgicznymi w kwestii ordynacji biskupiej są ponadto *Pseudo-Klementyny*⁸ oraz *Statuta Ecclesiae antiqua*⁹.

⁴ Odmiennej interpretację powołania na urząd apostołowski posiada opis uzupełnienia grona dwunastu, kiedy to po wyjaśniającej mowie Piotra wybrano dwóch kandydatów, aby jeden z nich po zdradzie Judasza stał się razem z apostołami świadkiem Jezusowego zmartwychwstania. Jak relacjonują Dzieje Apostolskie, apostołowie pomodlili się, aby Jezus sam wskazał, kogo wybrał, by ten zajął miejsce „w posługiwaniu i w apostołowie”. Kiedy los padł na Macieja, ten dołączył do grona jedenastu (por. Dz 1, 15–26). Uzupełnienie Kolegium Apostolskiego nastąpiło na drodze wyjątkowej ingerencji samego Pana Jezusa.

⁵ Por. E. Lodi, *Liturgia della Chiesa. Guida allo studio della liturgia nelle sue fonti antiche e recenti*, Bologna 1999, s. 739.

⁶ *La Tradition apostolique de saint Hippolyte, essai de reconstitution* par B. Botte, Münster 1963; por. M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, t. 1, Warszawa 1975, s. 305–316.

⁷ Por. M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, dz. cyt., t. 1, s. 306–307; M. Righetti, *Storia liturgica*, t. 4, Milano 1998, s. 434–435.

⁸ Por. B. Nadolski, *Liturgika*, t. 3, Poznań 1992, s. 160–161.

⁹ Por. G. Cavagnoli, *L'ordine*, [w:] *Celebrare il mistero di Cristo*, t. 2, Roma 2001, s. 372. W podręczniku D. Borobio pośród źródeł obrzędów ordynacyjnych są wyliczane także *Testamentum Domini Nostri Iesu Christi*, *Canones Hippolyti* oraz *Constitutiones apostolorum* – por. *La celebrazione nella Chiesa*, ed. D. Borobio, t. 2, Torino 1994, s. 672–673.

Teksty liturgii ordynacyjnej biskupa znajdujemy także w starożytnych sakramentarzach: *Veronense* (942–947) oraz *Gregorianum Hadrianum* (21–26). W modlitwie święceń szafarz sakramentu wychwalał Boga i prosił o łaskę pełni kapłaństwa dla święconego, *quem ad summi sacerdotii ministerium elegisti*¹⁰. Formularz święceń biskupich sakramentarza z Werony wraz z naleciałościami dziejowymi¹¹ był w użyciu Kościoła aż do ostatniej reformy liturgicznej¹².

Jeszcze w X wieku modlitwa święceń przybrała formę prefacji, co dokumentuje także ostatni przedsoborowy *Pontificale Romanum*, gdzie początek oracji poprzedzony dialogiem wstępnym brzmi następująco: *Vere dignum et iustum est, aequum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere, Domine sancte Pater, omnipotens aeterne Deus, Honor omnium dignitatum...*¹³

W przedstawieniu modlitwy święceń biskupich w perspektywie historycznej trzeba koniecznie przywołać jeszcze konstytucję *Sacramentum ordinis* z 1947 roku, w której papież Pius XII (1939–1958) jednoznacznie rozstrzygnął sprawę istotnych elementów sakramentu kapłaństwa. W nawiązaniu do Dekretu do Ormian (1439) z czasów Soboru Florenckiego (1439–1442)¹⁴, Biskup Rzymu oświadczył, że: „jedyną materią wyższych święceń diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa jest wkładanie rąk; formą zaś, także jedyną, są słowa określające dokładniej zastosowanie tej materii, czyli słowa, które jednocześnie wyrażają skutki sakramentalne – mianowicie władzę kapłańską i łaskę Ducha Świętego – i które przez Kościół za takie zostały uznane i jako takie są używane”.

Przy święceniach, czyli konsekracji biskupa materią jest włożenie rąk biskupa konsekratora. Formę stanowią słowa prefacji, z których

¹⁰ Szerzej nt. modlitwy święceń biskupa w sakramentarzach por. P. Jounel, *Le ordinazioni*, [w:] A. G. Martimort, *La Chiesa in preghiera*, t. 3, Brescia 2002, s. 175; B. Nadolski, *Liturgika*, dz. cyt., t. 3, s. 163.

¹¹ Na temat święceń biskupich w perspektywie średniowiecznych pontyfikałów por. M. Righetti, *Storia liturgica*, dz. cyt., t. 4, s. 439–445; E. Lodi, *Liturgia della Chiesa*, dz. cyt., s. 740–742; M. Kunzler, *Liturgia Kościoła*, Poznań 1999, s. 471–475.

¹² Por. A. Bugnini, *La riforma liturgica (1948–1975)*, Roma 1997, s. 691; P. Jounel, *Le ordinazioni*, dz. cyt., s. 174.

¹³ *Pontificale Romanum*, editio typica 1961–1962, pars I, Città del Vaticano 2008, s. 69–70.

¹⁴ Uchwalona podczas soboru we Florencji *Bulla unii z Ormianami* omawia m.in. temat sakramentu kapłaństwa – por. *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński, grecki, arabski, ormiański, polski*, t. 3 (1414–1445): *Konstancja, Bazylea-Ferrara-Florencja-Rzym*, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, t. 3, Kraków 2003, s. 522–523 (nn. 19a, 19b, 19c, 19d).

istotnymi i dlatego do ważności koniecznymi są te: *Comple in Sacerdote tuo ministerii tui summam, et ornamentis totius glorificationis instructum coelestis unguenti rore sanctifica*¹⁵.

Sobór Watykański II odnośnie do sakramentu święceń postanowił, by stosowne obrzędy „krytycznie opracować i co do ceremonii, i co do tekstów”¹⁶. Wypowiedział się także na temat gestu włożenia rąk przez wszystkich biskupów obecnych na biskupiej konsekracji. Dodatkowym motywem weryfikacji tekstów ordynacyjnych była soborowa doktryna dotycząca posługi biskupa i kapłana ujęta w konstytucji *Lumen gentium* (rozd. 18–29). Powyższe nauczanie Kościoła, jak relacjonuje Annibale Bugnini, jednoznacznie ukierunkowało i wyraźnie naznaczyło liturgiczną rewizję tekstów sakramentu święceń, zwłaszcza dotyczących ordynacji biskupa¹⁷. Postanowiono zatem zgodnie, aby dotychczasową formułę święceń zastąpił tekst pochodzący jeszcze z *Traditio Apostolica*, bogaty pod względem teologicznym, jak też uwzględniający ekumeniczny aspekt Kościoła¹⁸.

Nowy posoborowy obrzęd święceń *De ordinatione* ukazał się już w 1968 roku¹⁹. Ponieważ po jego wydaniu pojawiło się sporo opinii krytycznych²⁰, rozpoczęto prace nad nowym rytym. W 1990 roku wydano nowe *ordo* pod odmiennym niż poprzednio tytułem: *De ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum*²¹. Polskie tłumaczenie obrzędów ukazało się w 1999 roku²². Z tego też *ordo* zostanie przybliżona modlitwa święceń biskupa.

¹⁵ Pius XII, konst. *Sacramentum ordinis*, [w:] *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, Poznań 1989, s. 497–498 (nn. 584–585).

¹⁶ Sobór Watykański II, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 76.

¹⁷ O powstawaniu nowej formy modlitwy święceń biskupa zob. A. Bugnini, *La riforma liturgica (1948–1975)*, dz. cyt., s. 687–692.

¹⁸ Por. tamże, s. 692.

¹⁹ Nowe ordynacyjne rytzy omawia P. Jounel, *Le nouveau rituel d'ordination*, „La Maison-Dieu” 98 (1969), s. 63–72.

²⁰ Por. B. Nadolski, *Liturgika*, dz. cyt., t. 3, s. 177.

²¹ *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II renovatum auctoritate Pauli PP. VI editum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum. De Ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum*, editio typica altera, Città del Vaticano 1990.

²² *Pontyfikał Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Pawła VI poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II. Obrzędy święceń biskupa, presbiterów i diakonów*, drugie wydanie wzorcowe, Katowice 1999.

Modlitwa święceń: struktura i treść

Prex ordinationis biskupa, podobnie jak w pozostałych stopniach święceń²³, została usytuowana po sakramentalnym geście nałożenia rąk poprzedzonym błagalną litanią, przyrzeczeniem elekta oraz jego przedstawieniem i wyborem. Obrzęd święceń ma miejsce podczas celebracji eucharystycznej w czasie liturgii słowa po odczytaniu Ewangelii.

Wymowne znaczenie w rycie ordynacyjnym posiadają także okolicznościowe gesty zewnętrzne związane z omawianą oracją. Jak podaje *Pontyfikał*, „główny szafarz święceń bierze od diakona księgę Ewangelii, otwiera ją i kładzie na głowę elekta. Dwaj diakoni, stojąc po stronach elekta, trzymają nad jego głową księgę Ewangelii aż do końca modlitwy święceń”²⁴. Powyższy gest *Pontyfikał* interpretuje w sensie powierzonej misji: “wierne głoszenie słowa Bożego stanowi jedno z głównych zadań biskupa”²⁵. Następnie „biskup, główny szafarz święceń [stojąc bez mitry w otoczeniu innych biskupów, rozkłada ręce], wypowiada modlitwę święceń w imieniu wszystkich obecnych biskupów. Słowa należące do istoty obrzędu wypowiadają wszyscy biskupi, którzy wraz z głównym szafarzem święceń dokonali nałożenia rąk na elekta. Słowa te należy tak wypowiadać, aby głos biskupa, głównego szafarza święceń, brzmiał wyraźnie, zaś głos pozostałych biskupów był przyciszony”²⁶.

W modlitwie święceń biskupa wyróżniamy trzy zasadnicze części: anamnetyczną, epikletyczną oraz wstawienniczą; całość liturgicznej formuły wieńczy doksologia, po niej zaś następuje afirmująca odpowiedź zgromadzenia²⁷.

²³ Zestawienie struktury ordynacji we wszystkich jej stopniach przedstawia B. Nadolski, *Liturgika*, dz. cyt., t. 3, s. 175.

²⁴ *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń*, s. 31 (nr 46).

²⁵ *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń*, s. 18 (nr 26). Inne interpretacje tego gestu znajdziemy w podręczniku *La celebrazione nella Chiesa*, dz. cyt., s. 697.

²⁶ *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń*, s. 18 (nr 25); s. 31 (nr 47); por. B. Botte, *L'ordination de l'évêque*, „La Maison-Dieu” 98 (1969), s. 121–123.

²⁷ Podobny podział przedstawia G. Ferraro, *Ordine/ordinazione*, [w:] *Nuovo Dizionario di Liturgia*, a cura di D. Sartore, A. M. Triaca, Cinisello Balsamo 1988, s. 891–893.

Anamneza

Modlitwa święceń jest adresowana do Boga Ojca. Już w samym prologu oracji znajduje się bogata tytulatura Boga. Pan Bóg jest określany jako „Ojciec naszego Pana, Jezusa Chrystusa, Ojciec miłosierdzia” (*Pater misericordiarum*) oraz „Bóg wszelkiej pociechy” (*Deus totius consolatio-nis*). Powyższe określenia posiadają wyraźne źródło biblijne, pochodzą bowiem z 2 Kor 1, 3, gdzie czytamy: „Błogosławiony Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa, Ojciec miłosierdzia i Bóg wszelkiej pociechy”. Niewątpliwie trzeba łączyć wspomnianą inwokację z dalszą treścią tegoż listu: „Ten, który nas pociesza w każdym naszym utrapieniu, byśmy sami mogli pocieszać tych, co są w jakiegokolwiek udreće, pociechą, którą doznajemy od Boga” (1, 4). Źródłem siły ludzi wierzących, w tym także święconego biskupa, jest zatem sam Bóg (por. 2 Kor 12, 9).

Rzeczownikowe tytuły Pana Boga zostały uzupełnione dwoma dodatkowymi wezwaniami ukazującymi Jego zbawienne działanie. Najpierw jest mowa, że Bóg „mieszka na wysokościach oraz łaskawym wejrzeniem ogarnia ziemię (*humilia respicis*)” (Ps 113, 5–6), następnie przypomina się za biblijną Zuzanną, iż Pan Bóg „zna wszystkie rzeczy, zanim powstaną” (Dn 13, 42). W ten sposób już na samym początku modlitwa święceń ukazuje Boga jako Stwórcę miłosiernie działającego w historii²⁸.

W dalszej części anamnezy zostaje ukazany niejako konkretny sposób boskiego działania. Chociaż nie w porządku historycznym, to jednak wyraźnie jest zaznaczone w tekście, że Bóg „od początku świata chce być wielbiony przez tych, których wybrał”. I tak „od początku wybrał (*praedestinasti*) ród sprawiedliwych pochodzący od Abrahama”, dalej „ustanowił zwierzchników i kapłanów (*principes et sacerdotes*)”, nie zostawiając tym samym „swojej świątyni bez posługi”, wreszcie w czasach Nowego Przymierza „przez słowo łaski ustanowił prawa w swoim Kościele (*qui dedisti in Ecclesia tua normas per verbum gratiae tuae*)”.

Ważne znaczenie posiadają w tym ustępie słowa „od początku” (*ex principio*). Od zarania stworzenia Pan Bóg opatrnościowo kieruje jego losami (por. Mdr 9, 9), czego dowodem jest wyraźna ciągłość Jego zbawczych działań. Co więcej, na przestrzeni historii Bóg operuje w sposób uporządkowany, najpierw nie pozostawiając swojej świątyni

²⁸ Por. B. Nadolski, *Liturgika*, dz. cyt., t. 3, s. 178.

bez posługi, następnie ustanawiając prawa w swoim Kościele²⁹. W tekście dostrzegamy także spójność zbawczego działania: tak jak w Starym Testamencie byli ustanowieni zwierchnicy i kapłani, jedni przeznaczeni dla kierowniczej roli, drudzy dla kultu, podobnie w czasach Kościoła Bóg ustanawia i powołuje zwierchników-kapłanów dla ludu Nowego Przymierza (por. Hbr 5, 1), aby „kierowali Kościołem Boga” (Dz 20, 28) i sprawowali Jego kult. Ponieważ przyczyną sprawcą kultu zarówno starotestamentalnego, jak i w czasach Kościoła jest sam Pan Bóg, dlatego wszyscy, których On na przestrzeni dziejów w tym celu wybierał i powoływał, winni składać Mu cześć i uwielbienie (*cui ab initio mundi placuit in his quos elegisti glorificari*).

Epikleza

Część epikletyczna modlitwy święceń jest konieczna do ważności sakramentu, stąd jej słowa są wymagane do istoty aktu³⁰. Wypowiadają je wszyscy biskupi udzielający święceń. Celebrujący święcenia biskupie wspólnie proszą o wylanie Ducha Świętego na wybranego do apostołskiej godności. Owo wylanie (por. Dz 2, 17; 10, 45) ma się dokonać *teraz* (*nunc*) – podczas trwającej modlitwy Kościoła. Sprawujący ordynację biskupią wypraszają dla elekta Ducha Świętego, który „włada” i „kieruje”. Tekst łaciński używa w tym miejscu określenia Wulgaty *Spiritus principalem* wziętego z Ps 51, 14³¹. Jest to modlitwa o charyzmat przewodniczenia w Kościele dla nowego członka biskupiego stanu³², który winien posiadać Ducha Świętego, by z ewangelicznym autorytetem paść powierzoną mu owczarnię³³.

Duch Święty, który ma być wylany na biskupa, jest tym samym Duchem, którego Bóg udzielił swojemu wcielonemu Synowi dla pełnienia powierzono-

²⁹ Por. A. Rose, *La prière de consécration pour l'ordination épiscopale*, „La Maison-Dieu” 98 (1969), s. 129–130.

³⁰ Por. *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń*, s. 17 (nr 25).

³¹ Tekst Nowej Wulgaty powyższy wiersz ujmuje następująco: „Redde mihi laetitiam salutaris tui et spiritu promptissimo confirma me”.

³² Por. B. Nadolski, *Liturgika*, dz. cyt., t. 3, s. 179.

³³ Szerzej nt. wymowy określenia *spiritus principalis* w akcie ordynacyjnym biskupa por. B. Botte, *Spititus principalis. Formule de l'ordination épiscopale*, „Notitiae” 10 (1974), s. 410–411.

nego Mu zadania³⁴. W tym miejscu należy przywołać ewangeliczne opisy chrztu nad Jordanem (por. Mt 3, 16–17; Mk 1, 10–11; Łk 3, 22) oraz sceny przemienienia (por. Mt 17, 5; Mk 9, 7; 2 P 1, 17–18). W pierwszym przypadku jest wyraźnie mowa o zstąpieniu Ducha Świętego na Jezusa, zaś podczas obu objawień głos z nieba dawał świadectwo jedności Ojca i Syna.

Tego samego Ducha Świętego Jezus udzieli swoim apostołom: najpierw po swoim zmartwychwstaniu tchnie na nich w wieczniku (por. J 20, 22), potem po widzialnym wstąpieniu do nieba Duch Święty zstąpi na uczniów w postaci ognistych języków w dniu pięćdziesiątnicy (por. Dz 2, 3–4. 33). Modlitwa święceń precyzuje również cel tego niebiańskiego daru: apostołowie otrzymali Ducha Świętego, „aby w różnych miejscach ustanowili Kościół jako [Bożą] świątynię, na nieustanną cześć i chwałę [Bożego] imienia” (*qui constituerunt Ecclesiam per singula loca ut sanctuarium tuum, in gloriam et laudem indeficientem nominis tui*). Apostołowie przeto z natchnienia Ducha Świętego stali się budowniczymi widzialnego Kościoła na ziemi³⁵, w którym jest oddawana nieustanna cześć Bogu „w Duchu i prawdzie” (J 4, 23). Takie też zadanie będzie miał do zrealizowania nowy biskup.

Część wstawiennicza

Po słowach prośby o dar Ducha Świętego dla elekta szafarz święceń prosi Boga za ordynowanego duchownego, by „kierował (*pascat*) świętym ludem i nienagannie sprawował najwyższe kapłaństwo”. W tym miejscu modlitwa nawiązuje do wcześniejszej swej treści, gdzie w odniesieniu do starotestamentalnej rzeczywistości zostało już zaznaczone, iż Bóg powołuje zwierzchników i kapłanów dla realizacji swoich zamierzeń. Od chwili święceń każdy biskup staje się jednocześnie kapłanem i zwierzchnikiem Kościoła, by świadomie i odpowiedzialnie kierować powierzonymi mu wiernymi oraz realizując najwyższe kapłaństwo, sprawować Boski kult³⁶.

³⁴ Por. H. Ordon, *Pneumatologia*, [w:] *Teologia Nowego Testamentu*, red. M. Rosik, t. 1, Wrocław 2008, s. 141.

³⁵ Por. A. Rose, *La prière de consécration pour l'ordination épiscopale*, art. cyt., s. 134.

³⁶ Biblijne uzasadnienie wymienionych zadań biskupa przedstawia szczegółowo A. Rose, *La prière de consécration pour l'ordination épiscopale*, art. cyt., s. 136–137; por. S. Czerwik, *Sakrament święceń biskupa*, „Współczesna Ambona” 23 (1995), s. 139.

W części anamnetycznej była mowa, że Bóg „zna wszystkie rzeczy, zanim powstaną”. Obecnie ową wszechwiedzę Boga modlitwa jak gdyby konkretyzuje, twierdząc: „który znasz serca” (*cordium cognitor*). Zauważyć więc trzeba wyraźną konotację analizowanego tekstu z biblijnym fragmentem Nowego Testamentu opowiadającym o wyborze apostoła Macieja (por. Dz 1, 24)³⁷. Przywołany klimat posługi apostołów rzuca też jednoznaczne światło na rozumienie służebnej dyspozycyjności apostoelskiego urzędu: biskup winien służyć Bogu dniem i nocą.

Po syntetycznym ujęciu zadań nowego biskupa *prex ordinationis* w dalszej swej treści precyzuje sposób sprawowania biskupiego mandatu³⁸. Wyjednując Bożą łaskawość, nowy biskup winien składać dary Kościoła (*offerant dona sanctae Ecclesiae tuae*): chodzi o sprawowanie ofiary eucharystycznej³⁹.

Dalej modlitwa mówi o sakramencie pokuty i pojednania: „niech posiada władzę odpuszczenia grzechów zgodnie z Twoim poleceniem”. Odpuszczanie grzechów będące poleceniem, które apostołowie otrzymali od zmartwychwstałego Pana (por. J 20, 21–23), w posłudze nowego następcy apostołów ma się dokonywać mocą otrzymanego podczas święceń Ducha Świętego (*virtute Spiritus summi sacerdotii*).

Kolejnymi zadaniami biskupa, jak głosi tekst modlitwy, będzie „rozdzielanie obowiązków” zgodnie z Bożą wolą oraz rozwiązywanie „wszelakich więzów” (*omne vinculum*) na podstawie władzy udzielonej jeszcze apostołom (por. Mt 18, 18).

Koniec wstawienniczej części modlitwy zawiera prośbę, by elekt podobał się Bogu (*placeat tibi*) poprzez „łagodność i czystość serca” (*mansuetudine et mundo corde*) stanowiące część ewangelicznych błogosławieństw (por. Mt 5, 5. 8). Posiadając takie osobiste predyspozycje i przymioty, nowy biskup niech składa Bogu miłą woń (*odorem suavitatis*) na wzór samego Chrystusa Pana (por. Ef 5, 2).

³⁷ Por. A. Rose, *La prière de consécration pour l'ordination épiscopale*, art. cyt., s. 135.

³⁸ Por. B. Nadolski, *Liturgika*, dz. cyt., t. 3, s. 179.

³⁹ Już sam fakt, iż obrzędy ordynacyjne odbywają się podczas mszy świętej, posiada swoją głęboką wymowę. „W ten sposób szczególnie ukazywanie się Kościoła i udzielenie święceń łączy się z Ofiarą eucharystyczną, która jest źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego” – *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń*, s. 13 (nr 9).

Ukazanie eklezjalnych funkcji biskupa *prex ordinationis* przedstawia w porządku ułatwiającym skuteczniejsze zrozumienie kierowniczej i uświęcającej posługi następcy apostołów.

Doksologia

Modlitwę święceń biskupa wieńczą słowa doksologii. W jej treści wyraźnie uwzględniającej tzw. *mediatio Christi* ważne miejsce zajmuje rola Kościoła: „Tobie chwała i potęga i cześć w świętym Kościele”. Nowo wyświęcony biskup jako współczesny apostoł stał się architektem Kościoła Chrystusowego, stąd jego posługiwanie i powierzona misja winny być odtąd realizowane dla dobra widzialnej rzeczywistości wspólnoty wierzących.

Gdy szafarz świeceń zakończy odmawianie modlitwy ordynacyjnej, wszyscy uczestnicy liturgii, którzy dotąd w milczeniu wsłuchiwali się w wypowiedzaną orację, teraz potwierdzają ją tradycyjnym „Amen”.

Tożsamość i posługa biskupa w świetle modlitwy ordynacyjnej

Obrzęd święceń biskupich, którego istotną część stanowi modlitwa ordynacyjna, zawiera „wiele trafnych pouczeń o apostołskiej sukcesji biskupów oraz o ich funkcjach i obowiązkach”⁴⁰. Dlatego po dokonaniu szczegółowego studium modlitwy święceń biskupa, wielce zasadną jest refleksja na temat posługiwania biskupiego w świetle tego liturgicznego tekstu.

Na rozumienie roli i misji biskupa w świecie jednoznaczne światło rzuca już sam początek modlitwy święceń. Mieszkający „na wysokościach Pan Bóg łaskawym wejrzeniem ogarnia ziemię i wybiera”, powołuje „swojego sługę na biskupa”, by w Jego imieniu i Jego mocą pasterzował ludowi Bożemu⁴¹. Zatem, powołanie do *ordo episcoporum* konkretnego duchownego (dokonane drogą kościelnego postępowania kanonicznego) jest szczególnym darem samego Boga⁴² łaskawie patrzącego na okrąg ziemi ciągle potrzebującej „dzieła ewangelizacji i apostołatu”⁴³.

⁴⁰ Paweł VI, konst. apost. *Pontificalis Romani recognitio*, [w:] *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń*, s. 9.

⁴¹ Por. Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 18.

⁴² Por. G. Cavagnoli, *L'ordine*, art. cyt., s. 399.

⁴³ Sobór Watykański II, dekr. *Christus Dominus*, 6.

Posługiwanie biskupa zgodnie z treścią oracji zostaje wyraźnie wpisane w trwającą historię zbawienia mającą swoje źródło w odwiecznych planach Boga. Przywołana w modlitwie panorama historio-zbawcza ukazuje z jednej strony globalną wizję realizacji Bożych zamierzeń, z drugiej zaś w tymże kontekście umiejscawia omawiany akt ordynacyjny, by w ten sposób ukazać misję biskupa jako część składową powszechnych dziejów zbawienia⁴⁴. Na tle historii zbawczej wyraźnie dostrzegamy autonomiczne i ukierunkowane działanie Boga, co potwierdza kilkakrotne zwrócenie się do Boga podczas modlitwy jako Pana dziejów:

- „Ty ogarniasz ziemię”;
- „Ty znasz wszystkie rzeczy”;
- „Ty ustanowiłeś prawa w Kościele”;
- „Ty od początku wybrałeś ród sprawiedliwych”;
- „Ty ustanowiłeś zwierzchników i kapłanów”;
- „Od początku świata chciałeś być wielbiony”.

W tej soteriologicznej perspektywie trzeba interpretować również powołanie prezbitera na urząd biskupi wyrażone w tekście obrzędu słowami: „którego wybrałeś na biskupa”. Urząd biskupa jest przejawem zatroskania Boga o swoje stworzenie, „aby wszyscy ludzie przez wiarę, chrzest i wypełnianie przykazań dostąpili zbawienia”⁴⁵.

Posłannictwo biskupa jest nieodzownie związane z osobą Jezusa Chrystusa. Modlitwa święceń przypomina, że „umiłowany Syn” Boży Jezus Chrystus udzielił Ducha Świętego „świętym apostołom”. Apostołowie zostali wybrani przez Jezusa, który „modłąc się do Ojca i powołując do siebie tych, których sam zechciał powołać, ustanowił dwunastu, aby byli z Nim i aby ich posłać do głoszenia Królestwa Bożego”⁴⁶. Umocnieni z czasem darem Ducha Świętego, stali się trwałym fundamentem Kościoła (por. Ef 2, 20) „w różnych miejscach”, „sługami Chrystusa i szafarzami tajemnic Bożych” (por. 1 Kor 4, 1). Ta sama misja dotyczy także duchownego wyniesionego do apostołowskiej godności.

Biskup jako następca apostołów winien pełnić najwyższe kapłaństwo „przez [Bożego] Syna Jezusa Chrystusa”. Jezus Chrystus jest i pozostaje jedynym prawdziwym kapłanem, jedynym pośrednikiem między Bogiem

⁴⁴ Por. *La celebrazione nella Chiesa*, dz. cyt., s. 700.

⁴⁵ Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 24.

⁴⁶ Tamże, 19

a ludźmi (por. 1 Tm 2, 5; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1545), jedynym kapłanem Nowego Przymierza (por. Hbr 6, 20; 9, 12). „Aby wierni zjednoczyli się w jedno ciało, ustanowił tenże Pan niektórych z nich sługami, [...] aby w imieniu Chrystusa sprawowali publicznie, dla ludzi, urząd kapłański. Tak więc, posławszy apostołów, Chrystus przez tychże apostołów uczynił uczestnikami swego namaszczenia i posłannictwa ich następców, biskupów”⁴⁷. Dlatego też w osobach biskupów Jezus sam jest obecny pośród swoich wiernych jako Kapłan Najwyższy⁴⁸. „Pasterze ci, wybrani do pasienia trzody Pańskiej, są sługami Chrystusa i włodarzami tajemnic Bożych, którym powierzone zostało dawanie świadectwa o Ewangelii łaski Bożej oraz posługa Ducha i sprawiedliwości w chwale”⁴⁹.

W ciągu dziejów zbawienia działa ten sam Duch Święty, który „włada” i „kieruje”. On też w czasie święceń jest głównym działającym. „Przez łaskę Ducha Świętego wyświęcony zostaje upodobniony do Chrystusa Kapłana, Nauczyciela i Pasterza, którego jest sługą”⁵⁰. W tej perspektywie zostaje wyraźnie uzasadniona kwestia tzw. sukcesji apostoelskiej. Ten sam Duch, którego Jezus otrzymał od Ojca, został przekazany przezeń apostołom. Ci z kolei, „mocą tego samego Ducha Świętego” przekazali otrzymany dar duchowy swoim następcom, by w ten sposób aż do końca czasów została ustrzeżona „braterska zgoda rodziny Bożej”⁵¹. Stąd „zadaniem biskupów jest przez sakrament kapłaństwa przybierać nowych wybrańców do grona biskupiego”⁵².

Dzięki obrzędom ordynacyjnym świeconemu jest udzielana „łaska Ducha Świętego i wyciskane święte znamię, tak że biskupi w sposób

⁴⁷ Sobór Watykański II, dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2.

⁴⁸ Por. Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 21; A. Rose, *La prière de consécration pour l'ordination épiscopale*, art. cyt., s. 141.

⁴⁹ Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 21. Zróżnicowanie między kapłaństwem ministerialnym, którego pełnię posiada wyświęcony biskup, a powszechnym kapłaństwem wiernych omawia B. Nadolski, *Liturgika*, dz. cyt., t. 3, s. 188–190.

⁵⁰ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1585

⁵¹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1087, 815. Trwającą w Kościele sukcesję apostoelską na swój sposób ilustruje także *Hanc igitur* z I modlitwy eucharystycznej odmawianej podczas liturgii święceń. Wówczas celebrans wypowiada następujące słowa: „Boże, przyjmij łaskawie tę Ofiarę [...]. Składamy ją także za naszego brata [...]; daj mu mądrość i miłość Apostołów, aby prowadził Twój lud do zbawienia” – *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń*, s. 40 (nr 59a).

⁵² Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 21

szczególny i dostrzegalny przejmując rolę samego Chrystusa i w Jego zastępstwie działają”⁵³. W ten sposób wyniesieni do godności biskupiej stają się uczestnikami potrójnego *munus*: „przez Ducha Świętego, który został im dany, są ustanawiani w Kościele pasterzami, ażeby byli nauczycielami, kapłanami świętego kultu i sprawującymi posługę rządzenia”⁵⁴.

Katechizm Kościoła Katolickiego, nauczając o roli Ducha Świętego w posłudze biskupiej, twierdzi następująco: „Dla biskupa jest to przede wszystkim łaska mocy: łaska prowadzenia i bronienia z mocą i roztropnością Kościoła, jak ojciec i pasterz, z miłością bezinteresowną do wszystkich, ale szczególnie do ubogich, chorych i potrzebujących. Łaska ta pobudza biskupa do głoszenia wszystkim Ewangelii, do tego, by był wzorem dla swojej trzody, by wyprzedzała ją na drodze uświęcenia, utożsamiając się w Eucharystii z Chrystusem, Kapłanem i Ofiarą, nie bojąc się oddać życie za owce”⁵⁵.

Dar Ducha Świętego udzielony elektowi podczas ceremonii święceń winien być ciągle wypraszany w czasie jego biskupiej posługi, aby skutecznie mógł dopełnić powierzonego zadania, o czym przyrzekał na początku święceń⁵⁶.

Mandatu biskupa nie da się pojąć bez odniesienia do Kościoła. Wyraz „Kościół” w modlitwie ordynacyjnej występuje cztery razy: pojedynczo w każdej z wymienionych wyżej części strukturalnych. Wpierw jest mowa, iż to sam Pan Bóg jest władcą w swoim Kościele (ustanowił prawa), dalej na mocy udzielonego Ducha Świętego apostołowie „w różnych miejscach ustanowili Kościół”. Wyświęcony biskup będzie składał „dary [Bożego] Kościoła”. Wreszcie w doksologii wychwala się Boga w „świętym Kościele”. Z omawianym wyrazem łączą się jeszcze słowa „Twój święty lud”, którego pasterzem będzie nowy następca apostołów.

Jak widać, biskupi zostali obdarowani szczególnym posłannictwem Boga, „aby uwielbiali Ojca na ziemi i zbawiali ludzi ku budowaniu ciała Chrystusowego, którym jest Kościół”⁵⁷. Wobec tego, „powinni być zawsze

⁵³ Tamże.

⁵⁴ *Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 375.

⁵⁵ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1586.

⁵⁶ Podczas przyrzeczeń elekt odpowiadał twierdząco m.in. na takie pytanie: „Czy chcesz z łaską Ducha Świętego pełnić aż do śmierci powierzony nam przez Apostołów urząd posługiwania, który otrzymasz przez nałożenie naszych rąk?” – *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń*, s. 24 (nr 40).

⁵⁷ Sobór Watykański II, dekr. *Christus Dominus*, 1.

świadomości swej wzajemnej łączności i okazywać troskę o wszystkie Kościoły, skoro każdy z nich na mocy Bożego ustanowienia i z nakazu swego apostołskiego urzędu stanowi razem z resztą biskupów rękojmię Kościoła”⁵⁸.

Posługując w Kościele i dla Kościoła, ordynowany biskup będzie sprawował święty kult Boży. W tym względzie *prex ordinationis* odnosi się jedynie do sakramentów Eucharystii oraz pokuty i pojednania. Niemniej jednak modlitwa o „nienaganne sprawowanie najwyższego kapłaństwa” połączona z prośbą o „składanie miłych ofiar” w sposób zasadny dotyczy całego kultu chrześcijańskiego, w tym pozostałych sakramentów⁵⁹. Z tego też powodu powinnością biskupa będzie czuwanie i kierowanie liturgicznym życiem powierzonej mu owczarni, przy jednoczesnym rozbudzaniu „ducha liturgii świętej u prezbiterów, diakonów i świeckich wiernych”⁶⁰. Sprawując najwyższe kapłaństwo, biskup powinien służyć Bogu dniem i nocą, czyli nieustannie, by wciąż wzrastała cześć i chwała imienia Bożego.

Głęboką wymowę posiadają słowa: „niech rozdziela obowiązki według Twojej woli”. Trzeba je interpretować w łączności z inną prośbą omawianej modlitwy: „aby kierował Twoim ludem świętym”. *Munus regendi* biskupa, o którym mowa, stanowi istotną powinność i naturalne zadanie następcy apostołów⁶¹. „Na mocy tej władzy biskupi mają święte prawo i obowiązek wobec Pana stanowienia praw dla swych poddanych, sprawowania sądów i kierowania wszystkim, co należy do dziedziny kultu oraz apostołatu”⁶².

Kierowanie Bożą owczarnią jest zatem ważkim mandatem Boga i Kościoła, zwłaszcza w odniesieniu do bezpośrednich współpracowników biskupa⁶³, którzy w ściślejszej łączności ze swoim zwierzchnikiem (oby słusznie uważanym za duchowego ojca i ewangelicznego przewodnika) winni stanowić jedno grono kapłańskie⁶⁴.

Bogata treść *prex ordinationis episcopi* dogłębnie uzasadnia tożsamość i posługę biskupa jako następcy apostołów. Wybrany na urząd apostołski

⁵⁸ Tamże, 6. Na temat kolegialności posługi biskupiej zob. *La celebrazione nella Chiesa*, dz. cyt., s. 720–722.

⁵⁹ Por. Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 26

⁶⁰ *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, Poznań 2006, s. 107 (nr 387).

⁶¹ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 391.

⁶² Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 27.

⁶³ Por. tamże, 28–29.

⁶⁴ Por. tamże.

przez samego Boga (por. J 15, 16) będzie odtąd *in persona Christi* widziałnie przedłużał Jego zbawienną misję oraz przyczyniał się do wzrostu Kościoła i uświęcania ludzi.

Zakończenie

Źródłem wszelakiego posługiwania w Kościele jest sam Jezus Chrystus. Na temat tej prawdy *Katechizm Kościoła Katolickiego*, przywołując nauczanie soborowe, mówi tak: „Chrystus Pan dla pasterzowania Ludowi Bożemu i ustawicznego ludu tego pomnażania ustanowił w Kościele swym rozmaite posługi święte, które mają na celu dobro całego Ciała. Wyposażeni bowiem we władzę świętą szafarze służą braciom swoim, aby wszyscy, którzy są z Ludu Bożego, [...] osiągnęli zbawienie” (nr 874). Przytoczona doktryna Kościoła jest jedynym słusznym wytłumaczeniem apostołskiej posługi biskupa pośród nas. Co więcej, w perspektywie modlitwy święceń sięgającej starożytności chrześcijańskiej konieczne należy skonstatować, iż sens, uzasadnienie i cel tego posłannictwa są i pozostają w Kościele niezienne pomimo upływu czasu oraz zmieniających się uwarunkowań dla pełnienia Chrystusowego mandatu.

Współczesny apostoł posiadający od chwili święceń pełnię darów Ducha Świętego, działający w ścisłej komunii z katolickim episkopatem świata, dzielący swą ewangeliczną odpowiedzialność z kapłanami, diakonami oraz osobami konsekrowanymi i w łączności ze wspólnotą wiernych świeckich jest i będzie dla ludzi wierzących skutecznym mandatariuszem Chrystusa Pana.

Lwów

KS. JAN SZCZYCH

Słowa kluczowe

Święcenia, *prex ordinationis*, posługa, posłannictwo, biskup

Summary

Bishop's ordination prayer (liturgical-theology study)

The bishop's ordination prayer derives from *Traditio Apostolica* (3th century). This prayer had been re-instated to the latin liturgy of the Church after the Second Vatican

Council. Its structure contains the anamnesis, the call, the part of the intercede and the enlogize. Detailed content's analysis of the *prex ordinationis episcopi* allows deeply substantiate of the purpose and sense of the bishop's mission in the Church. Only God calls up the chosen one to attend the bishop's service. When the elect receives the gift of the Holy Spirit, the ordained bishop will comes about superior of the God's people who are entrusting him and will actualize the topflight priesthood. The mainspring of the bishop's ordination prayer had been inscribed to the trend of the Church's Instruction, particularly expressed by the *Vaticanum II*. Contemporary successor of the Apostles guides the God's sheep-fold and as the minister of the Christ's mysteries fulfils the Christ's work of redemption.

Keywords

Holy Orders, *prex ordinationis*, ministry, mission, bishop